

PETER SUIDMAN

geboreid door architect Nijhuis

USQUERT - Het huidige gemeentehuis in Winsum en de villawijk in Usquert. Het zijn zo enkele van de voorbeelden van gebouwen, die door de stad-Groninger architect Gerrit Nijhuis ontworpen zijn. Peter Suidman uit Usquert, die zelf in een Nijhuis-woning woont, werd gevangen door deze architect en deed onderzoek naar hem en naar zijn opvolgers, Karel en Lammert Geerd Reker. Het drietal vormt het gezicht achter honderden vertrouwde gevels en panden in Stad en Ommeland.

door Yolanda Wals

Wie kent niet het schitterende pand van het vroegere *Nieuwsblad van het Noorden* aan het Zuiderdiep in Groningen, de melkfabriek aan de Noorderhaven, de suikerfabriek met haar villa en de vele mooie pakhuizen aan het Hoendiep, alles in de stad Groningen. Maar ook de kleuterschool in het openluchtmuseum in Warffum is van de hand van Nijhuis (1860-1940), evenals de ernaast gelegen woning. En een hele serie villa's in Usquert, Rasquert en Baflo. Zelf woont Peter Suidman, samensteller van het vorig jaar uitgebrachte boek *G. Nijhuis Architect*, in het voormalige 'Gemeentelijk Verzorgingsgesticht' in Usquert. Ook een pand van Nijhuis. Suidman kwam hier in 2004 wonen.

„Mijn aandacht werd meteen getrokken door de vormgeving. Ik ben industrieel graficus en dat heeft een raakvlak met mijn interesse in de vormgeving van gebouwen. Op de bouwtekening van de gemeente zag ik de naam Nijhuis staan. Pas toen een kennis hier uit de buurt in een villa van Nijhuis bleek te wonen, werd ik echt geïnteresseerd. Ik kwam in 2008 in contact met de weduwe van de toen pas overleden Lammert Geerd Reker. Zij bleek nog heel veel materi-

■ Peter Suidman toont de schitterende aquareltekening van het huidige gemeentehuis in Winsum. Een gespiegeld exemplaar had bijna in Uithuizen gestaan. Op de achtergrond zijn eigen woning, het voormalig 'Gemeentelijk Verzorgingsgesticht' in Usquert. Op de gevel het typische kenmerk voor architect Nijhuis: twee in elkaar gedraaide vierkantjes.

aal in huis te hebben. Want vader Karel Reker, de tekenaar van architectenbureau Nijhuis en de latere opvolger, had heel veel handmatig gemaakte bouwtekeningen op de zolder gezet van zijn woning aan de Praediniussingel in Groningen. Bijna alles van ruim 100 jaar architectengeschiedenis van 1877 tot 1987 was bewaard gebleven. Er zit zo veel mooi materiaal tussen. Aquareltekeningen bijvoorbeeld. En ansichtkaarten, die hij tijdens zijn studiereizen naar zijn familie stuurde. Ook heel veel boeken: voorbeeldplatenboeken en studieboeken. Want Nijhuis had geen bouwkunde gestudeerd. Hij schafte net als veel tijdgenoten boeken aan om zich in het vak te verdiepen. Al dat materiaal staat nu in Usquert.”

Suidman ging met al het verkregen materiaal aan de slag en stelde een ruim 200 pagina's tellend boek

samen over Nijhuis en de Rekers. In het in november 2014 verschenen boek is een complete lijst te vinden van de honderden werken van Nijhuis. Maar een overzicht van het oeuvre van Karel en Lammert Geerd Reker ontbrak in het boek. Dat heeft Peter Suidman inmiddels goed gemaakt. De samensteller heeft ter afronding van het onderzoek van de nalatenschap, het volledige Rekerwerkenoverzicht opgesteld. De documenten en tekeningen worden naar de Groninger Archieven overgebracht. Ook geeft de Usquerder ter afronding een serie lezingen over Nijhuis en Reker.

Het boek *G. Nijhuis Architect* toont op de omslag een hele serie panden, die door Nijhuis ontworpen zijn. „Ik heb expres veel verschillende panden op de voorkant gedaan, omdat het zo'n zootje is”, vertelt Suidman. „Nijhuis had niet

één stijl. Hij was geen vernieuwer. Hij bouwde wat men wenste. Opvallend is bijvoorbeeld dat de eerste bouwtekeningen voor het pand van het *Nieuwsblad* van het Noorden helemaal niet die Jugendstiltegeltjes, waardoor het pand zo bekend is, op de pui had. Waarschijnlijk wilde de opdrachtgever dit. Dat sommige panden van Nijhuis in de stijl van Jugendstil zijn, is dus niet 'des Nijhuis', maar van die tijd. Nijhuis was een regievoerende architect en niet zoals velen in die tijd ook meteen aannemer erbij. Hij tekende en regisseerde de bouw naar de wens van de opdrachtgever. Nijhuis werkte ook wel voor andere architecten.”

De Stadjer bouwde in die tijd al duurzaam. Van de 383 bouwwerken, die hij getekend heeft, zijn er nog een kleine 290 over. Dertig procent van het werk van Nijhuis is een monument geworden. Van

Nijhuis is bekend, dat hij veel gedaan heeft, maar bij veel van de door hem ontworpen gebouwen stond in het verleden: architect onbekend. Dat stukje 'onbekend' heeft Peter Suidman door zijn onderzoek in kunnen vullen. Suidman: „Nijhuis blijkt een veelmaker te zijn geweest. Hij sloot zich vaak af op zijn tekenkamer, waar hij maakte wat men wilde. Hij was heel erg op zijn vak geconcentreerd. Vanaf 1900 bracht hij een signatuur aan op gevels: twee in elkaar gedraaide vierkantjes. Nou zijn niet alle huizen met deze signatuur van Nijhuis, want men vond dat teken in die tijd gewoon een mooie versiering en het werd vaker op woningen en panden aangebracht. Maar negen van de tien huizen met de twee in elkaar gedraaide vierkantjes zijn wel van Nijhuis.”

Dat Nijhuis naast de stad Gronin-

gen ook veel woningen en gebouwen heeft getekend in Winsum en wijde omgeving, komt volgens Suidman mede omdat zijn oom en grootvader burgemeester waren in de toenmalige gemeenten Usquert en Middelstum. „De contacten lagen er.” Naar Middelstum liep geen spoorlijn, maar naar Winsum wel. Vanuit Groningen kon Nijhuis dan ook gemakkelijk op het Hogeland komen.

Gemeentehuis Uithuizen

Een van de opmerkelijkste tekeningen is volgens Peter Suidman, het ontwerp voor het gemeentehuis van Uithuizen, dat uiteindelijk afketste. Alhoewel Nijhuis volledig binnen het budget was gebleven, vond de gemeenteraad van Uithuizen de bouw van het gemeentehuis te duur. Nijhuis trok zich terug en bewaarde zijn tekening. Een jaar later kreeg hij de opdracht van notaris mr. Cees de Ranitz om aan de Hoofdstraat West in Winsum een notariswoning met een aangrenzend kantoor te bouwen.

Suidman: „Toen ik beide tekeningen goed vergeleek, bleken ze bijna hetzelfde te zijn, alleen gespiegeld. Op de achterkant van de tekening voor het Uithuizer gemeentehuis stonden potloodstrepen, de doorgedrukte, maar daardoor dus gespiegelde, versie van de voorkant.” Suidman laat de tekening zien. En inderdaad staat het gebouw op de achterkant met potloodstrepen in spiegelbeeld. De notariswoning werd in 1911 ge-

bouwd. Overigens is in de voormalige notariswoning al sinds 1942 het gemeentehuis van Winsum gevestigd. Het is een zeer beeldbepalend pand. Opmerkelijk is ook dat het gemeentehuis in Uithuizen, ondanks dat het later door een andere architect is getekend, lijkt op de tekening van Nijhuis. Suidman: „De tekeningen van Nijhuis waren natuurlijk bekend en de nieuwe architect heeft zich daar vast door laten inspireren.”

Nijhuis maakte veel villa's en grote panden voor de middenstand. Zo lieten koffieman Karel Tiktak en bankier Geertsema woningen door Nijhuis ontwerpen, zoals villa Java in Eelde en het huidige clubhuis van de golfclub in Glimmen. Naar onze huidige maatstaven gaat het om kapitale villa's, maar volgens Suidman was het in het begin van de twintigste eeuw heel gewoon voor de middenstand om in zo'n huis te wonen. Ook was er een trend om in je eigen woning een nering te starten. Op die manier ontstond de winkelstraat Herestraat in Groningen. Voorpuien van woningen gingen eruit en werden vervangen door een etalageruit. Zo is bijvoorbeeld de pui van het pand, waarin momenteel The Sting in de Herestraat zit, ontworpen door Nijhuis. Wie geïnteresseerd is in de geschiedenis van Nijhuis en Reker, kan kijken op www.nijhuisarchitect.nl. Ook geeft Peter Suidman lezingen voor historische verenigingen, bouwkunde-professionals en particulieren.